

Tisdagen den 23 februari

Kl. 16.00

§ 1 Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

§ 2 Herr talmannen meddelade att herr *Bergman* enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 19—den 28 februari.

Herr Bergman beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 3 Ang. situationen vid Kalmar Verkstads AB

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Krönmarks* (m) i kammarens protokoll för den 10 februari intagna fråga, nr 60, dels ock herr *Ericssons* i Åtvidaberg (fp) i kammarens protokoll för den 11 februari intagna fråga, nr 63, och anförde:

Herr talman! Herr Ericsson i Åtvidaberg har frågat mig om jag är beredd att inför kammaren redogöra för situationen vid Kalmar verkstads AB.

Herr Krönmark har frågat mig hur länge jag har känt till att produktionsprogrammet vid Kalmar verkstads AB inte skulle kunna fullföljas enligt de uppgjorda planerna utan att företaget i stället skulle tvingas till omfattande friställningar av arbetskraft.

Som svar på herr Ericssons fråga vill jag först hänvisa till vad som sägs i propositionen 121 år 1969, enligt vilken Kungl. Maj:t avser att lämna riksdagen en årlig redogörelse för Statsföretag AB och dess dotterföretag. En redogörelse för Kalmar verkstads AB (KVAB) kommer självfallet att lämnas i detta sammanhang. Statsföretags koncernredovisning skall enligt bolagsordningen föreligga senast i juni månad. Även dessförinnan är jag beredd att så snart fullständigt material föreligger lämna en särskild redovisning beträffande KVAB.

Som svar på herr Krönmarks fråga om hur länge jag känt till att produktionsprogrammet vid KVAB inte skulle kunna fullföljas enligt uppgjorda planer vill jag nämna att jag under våren 1970 fick de första negativa indikationerna om KVAB genom Statsföretag AB. Verkställande ledningen i Statsföretag hade i februari besökt Kalmar och gjort vissa analyser under april månad. Vad som framför allt ingav bekymmer var den otillfredsställande utvecklingen av försäljningen av landsvägsfordon. Under tiden därefter höll sig Statsföretag fortlöpande informerat om utvecklingen vid KVAB.

Den 22 oktober 1970 tillträdde ny verkställande direktör vid KVAB. Han presenterade sin preliminära bedömning av företagets läge för sin

Tisdagen den
23 februari 1971

*Ang. situationen
vid Kalmar Verk-
stads AB*

Tisdagen den
23 februari 1971

*Ang. situationen
vid Kalmar Verk-
stads AB*

styrelse den 10 november och en mera ingående analys den 8 december 1970. Vid styrelsesammanträde den 9 december 1970 var Statsföretags verkställande direktör närvarande. I styrelsen ingår en representant för de anställda. Mer definitivt redovisades läget för verkställande ledningen i Statsföretag den 14 januari 1971 och för Statsföretags styrelse den 21 januari. Rodan den 14 december 1970 fick företagsnämnden vid KVAB en preliminär information om läget och hölls därefter fortlöpande informerad genom företagsnämndens arbetsutskott. Den 4 februari meddelades företagsnämnden att friställningar måste företas. Personalen i sin helhet informerades den 9 februari i år. Kontakt har tagits med länsarbetsnämnd och andra myndigheter.

Den 9 februari lämnades press och allmänhet information om nödvändiga personalminskningar och om det förväntade resultatet av 1970 års verksamhet. Åtgärder har således vidtagits inom mycket kort tid efter det att läget vid KVAB blivit klarlagt.

Jag fick från de första dagarna i januari 1971 fortlöpande information om utvecklingen och fick också uppgifter om storleken av de varslade permitteringarna.

Herr ERICSSON i Åtvidaberg (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret, eller rättare sagt för löftet om att så småningom få ett svar på min fråga.

Det är synd att vi inte fick litet mera kött på benen i dag. Verkställande direktören för Kalmar verkstads AB har ju uttalat sig i flera olika tidningar, herr Olhede har intervjuats och herr Wickman har i varje fall pressats av både TV och radio och även delvis tagit upp frågan i Nynäshamn.

För att inga missförstånd skall uppstå vill jag redan från början deklarerat att jag inte alls är motståndare till statlig företagsamhet där den fyller en samhällsfunktion och där alltså, för att använda mina ord i remissdebatten, nödvändigheten och inte den frestande lustan gör staten till företagare.

Jag vill att de statliga företagen skall gå bra, och jag vill också att Kalmar verkstads AB skall gå bra. Det ville jag redan 1969, och den motion som jag då väckte i andra kammaren får ses som ett bevis för min vilja till positiv medverkan. Kanske hade sådana undersökningar, sådana förberedelser och sådan planering, som jag då efterlyste i samband med att man äskade ett kapital på strax under 15 miljoner kronor, kunnat förhindra att Kalmar verkstads AB hamnat i det läge där det nu är.

Man måste fråga sig vad som nu skall hända. Av aktiekapitalet är uppenbarligen 16 miljoner kronor förbrukade – ja, verkställande direktören har t. o. m. sagt att förlusten skulle ligga på 16-20 miljoner kronor. Balansräkningen kan väl inte uppvisa så särskilt stora reserver sedan pågående projekt redan har balanserats. Vad händer nu – skall goda pengar slängas efter dåliga? Fordras det ett tillskott till aktiekapitalet för att undvika att företaget går i likvidation och för att verksamheten över huvud taget skall fortsätta?

I sådana här fall noterar man vilka fördelar utöver de privata företagens som de statliga företagen har. Är man pank, sätter man

behovsskålen under kranen och skaffar på det sättet mera kapital. Det är kanske fel att säga att den privata industrin är diskriminerad, men uppenbarligen är statliga företag privilegierade.

Jag vill till sist bara fråga, om man har avsett att ta kontakt med annan bilindustri i Sverige. Det kanske vid Kalmar verkstads AB kan finnas en del goda tillgångar, som den svenska bilindustrin kunde ta hand om. Varför inte försöka åstadkomma ett sådant samarbete?

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Det var med viss förvåning man inom Kalmar län mottog bulletinerna från Kalmar verkstads AB om situationen i företaget. De var så mycket mera intressanta som det rörde sig om ett statligt företag och som man i detta fall fick belägg för bristande information. Jag vill bara påpeka att det från regeringens håll i samband med inrättandet av det statliga förvaltningsbolaget skrevs att särskilda krav bör ställas på de statliga företagen när det gäller informationen till de anställda. Det inträffade är ett flagrant exempel på att denna regel inte följts.

I sitt svar säger industriministern att han redan under våren 1970 fick de första negativa indikationerna på att utvecklingen inom företaget inte var så gynnsam som man hade hoppats. Det kan vidare konstateras att det vid den bolagsstämma, som hölls under sommaren 1970, inte kom fram något alls av de varningar, som man tydligen kände till, utan att allting målades i ljusa färger. Detta tycker jag är så mycket mera allvarligt som regeringen ju tidigare talat — och fortfarande vill göra det, förmodar jag — så mycket om insyn. Man vill öka insynen i de privata företagen för att i tid kunna ingripa när komplikationer av det ena eller det andra slaget uppstår. I det nu aktuella företaget har staten hundraprocentig insyn. Även kommunen bör ha insyn i företaget, eftersom den är representerad i företagets styrelse.

Ingen av de närmast berörda parterna har alltså fått reda på svårigheterna. Däremot har Statsföretag tydligen varit informerat och gjort undersökningar, vilket man i och för sig bör notera. Det märkliga är emellertid att företagets egen styrelse enligt vad som framgått i pressen inte alls fått några informationer utan varit precis lika ovetande som de anställda och medborgarna i övrigt.

I en debatt den 2 februari, när läget tydligen stod klart både inom departementet och inom företaget, tillfrågades en representant för industridepartementet om förhållandena vid Kalmar verkstads AB, varvid han vägrade att på något sätt gå i svaromål.

Därför tvingas jag konstatera att det faktiskt har skett en systematisk mörkläggnings av det här företaget, av produktutvecklingen osv. Det rimmar synnerligen dåligt med den näringspolitik som statsrådet Wickman är den främste talesmannen för. Man talar ju gärna om att staten skall ha insyn, att näringslivet i och för sig har en samhällsfunktion och att alla bör vara så informerade som möjligt.

Till sist, herr statsråd: Vad tänker statsrådet göra med det här företaget? Vi hörde att aktiekapitalet i stort sett är förbrukat. Tänker man låta företaget gå i likvidation?

Tisdagen den
23 februari 1971

*Ang. situationen
vid Kalmar Verk-
stads AB*

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Jag tror att både herr Ericsson i Åtvidaberg och herr Krönmark i verkligheten håller med mig, när jag säger att det måste vara rätt rimligt att jag inte vill redovisa läget i företaget och företagets framtidsplaner, innan detta läge är ordentligt klarlagt. Det arbetet pågår fortfarande, liksom självfallet också planeringen och övervägandena om strategin för företagets rekonstruktion. Det är självklart att företaget måste ha ett tillskott från ägaren. Det är Statsföretags uppgift, så som den har fastställts av riksdagen, att svara för dotterbolagens rekonstruktion i fall som detta.

Kalmar verkstads AB är ett gammalt företag. Jag tror att det grundades 1902. Jag har inte forskat närmare i historien, men jag förmodar att det är ett statligt företag som den socialdemokratiska regeringen har ärvt från den gamla borgerliga tiden, vilket kan vara värt att påpeka. Jag tycker det är riktigt att framhålla, att de problem som företaget har, de problemen delar KVAB med andra företag i den bransch som producerar rullande järnvägsmateriel. För att kompensera sig för den minskning i efterfrågan och därmed den minskning i produktion och sysselsättning som skulle följa gick företaget in på landsvägsfordon. Det var denna nyorientering som riksdagen 1969 var med om att finansiera genom den aktieteckning som då skedde. Den nya produktgrupp som tillfördes företaget har inte alls nått den försäljningsvolym som planerades, och det är den akuta orsaken till företagets nuvarande problem. Det problemet måste lösas i det framtida rekonstruktionsarbetet.

Av skäl som herr Ericsson säkert begriper vill jag inte gå in på hur den rekonstruktionen kommer att utformas. Jag vill bara försäkra, eftersom herr Ericsson talade om samarbete, att det torde finnas få personer i den statliga företagsamheten som lika klart inser nödvändigheten av och är lika angelägna som jag att nå industriellt riktiga lösningar i samarbete mellan statliga och privata företag. Någon mer detaljerad kommentar på den punkten vill jag inte lämna för dagen.

Herr Krönmark var nog en aning oförsiktig i sina angrepp på bristande information och insyn. Låt mig bara säga – jag ser att tiden snart är ute för mig, men vi har ju ett replikskifte till – att i företagets styrelse sitter dels en representant för den fackliga organisationen, dels en representant för de anställda i företaget. Detta är ägarens åtgärd för att förvissa sig om att informationen skall fungera i företaget. Jag vill fråga herr Krönmark, som kan passa på att svara när han får sin replik: Vilka privata företag är i det avseendet överlägsna Kalmar verkstads AB?

Herr ERICSSON i Åtvidaberg (fp):

Herr talman! Det var positivt vad herr Wickman sade om att vi får en fullödlig information senare och att man tar med även samarbetsfunderingarna i bilden när man rekonstruerar företaget.

KVAB:s situation har naturligtvis kommit som en överraskning inte bara för de anställda utan för flera. Uppenbarligen skrällde väckarklockan i industridepartementet – enligt den tidsplan vi nu har hört – ganska sent. Det måste i så fall tolkas som om rapportsystemet icke är fullkomligt. Det kan även tolkas så att kontrollsystemet inte helt

fungerar. Jag hoppas att man också tar hänsyn till detta vid en rekonstruktion.

Det är bra med en aktiv näringspolitik. Det är nog bra att riva i gång en massa aktiviteter, men man måste också sköta dem, kontrollera dem minutiöst. Planering – personalplanering, produktionsplanering, produktplanering osv. – måste man sköta med största intresse. Statlig företagsamhet är ingenting som man kan sköta "med vänster hand". Det är riktigt att ärendet i dag gäller Kalmar verkstad, men det finns en rad exempel på misslyckanden som gör att man ibland är orolig för framtiden. Försvarets fabriksverk är ett bland många exempel, den planerade skidfabriken i Boden ett annat. Jag vet att företagsskötsel är någonting svårt, och jag vet att både konjunkturer och konkurrens vill sätta krokben för företagandet och företagen. Jag har förståelse för att det finns dugliga företagare och välskötta företag i svåra eller hopplösa branscher, men fördenskull skall man i stället manas till minutiös planering.

Kommer ett äskande om nytt kapital hoppas jag att riksdagen nästa gång får ett betydligt mera fullödigt material och bättre underlag, och jag hemställer att den motion som 1969 låg till grund även kommer att finnas med i bilden vid funderingarna när man nu går att rekonstruera den långsiktiga planeringen och även företaget som sådant. Men som sagt: Det gäller att bereda och kontrollera all statlig företagsamhet.

Herr Wickman! Vi återkommer alltså!

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Eftersom industriministern var vänlig nog att svara på min fråga, skall jag kvittera detta genom att svara på den fråga som han ställde till mig. Då vill jag säga att när det gäller insyn och information råder i alla fall den skillnaden att privata företag aldrig gör så yviga uttalanden om sin avsikt att informera, även om jag vet att man också på den sidan är medveten om vikten av information. Men mot den bakgrunden är det helt naturligt att man ställer minst lika stora krav på ett statligt företag som vi gör på ett privat företag. Jag vågar t. o. m. påstå att vi har och bör ha moralisk rätt att ställa ännu större krav på det statliga företaget. Det visar sig att man inte motsvarat dessa krav.

Herr Wickman säger att Kalmar stad och de anställda i företaget har representanter i styrelsen och att man därmed kunnat svara upp mot ett informationsbehov. Det framgår ju av statsrådets eget svar att Statsföretag AB kände till situationen. Men här har tydligen inträffat det fantastiska att styrelsen vid det företag det gällde inte visste något förrän i stort sett alla människor i detta land fått reda på det. Då får man säga att det verkligen i väsentlig grad brustit i fråga om information.

Därtill kommer som jag framhöll i mitt tidigare inlägg att i en debatt den 2 februari – jag tolkar statsrådets svar så att man i departementet då visste om problemen – ville inte ens en representant för industridepartementet på något sätt kommentera det hela.

Då måste jag säga att detta helt och hållet strider mot de principer beträffande information som vi har inom såväl det offentliga som det privata näringslivet. Jag önskar precis som herr Ericsson i Åtvidaberg att

även statliga företag skall vara välskötta och fungera väl. Men då har jag i alla fall förhoppningen att vad som hänt där nere skall noteras med beklagande och att statsrådet nu må vara beredd att på alla sätt se till att detta blir en enstaka företeelse och att sådana händelser inte behöver upprepas – att vi får den öppenhet som vi talar om i alla andra sammanhang.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Det förefaller som om herr Krönmark inte har lyssnat på mitt svar och inte heller har läst det – ehuru ju möjlighet härtill faktiskt föreligger. Jag är alltså tvungen att upprepa vad jag sade i mitt första anförande.

När jag genom Statsföretag blev informerad om bekymmer över utvecklingen i Kalmar verkstads AB byggde den informationen på förhållanden som styrelsen självfallet kände minst lika bra till som vi, nämligen att försäljningen av Tjorven låg långt under de budgeterade siffrorna. Sedan pågick, vilket framgår av mitt svar, en diskussion mellan styrelsen för Kalmar verkstad och ledningen i Statsföretag om hur utvecklingen skulle tolkas. Det är lätt att i efterhand – och en del kan mena att det var lätt även då – säga att man hade en alltför optimistisk bedömning om att utvecklingen skulle svänga under året. Men detta är en helt annan sak än att påstå – vilket herr Krönmark upprepade gånger gör – att information medvetet skulle ha undanhållits. All den information som styrelsen för Kalmar verkstad och verkställande ledningen i Statsföretag hade gick direkt till de anställda genom företagsnämnden. Så fort den verkställande ledningens och styrelsens analys av företaget blev en annan – efter att ha gått från optimismen, som varade förhållandevis länge i företaget, till det som jag menar är den realistiska bilden av läget – fick de anställda omedelbart både direkt genom styrelsen och i företagsnämnden fullständig information.

Sedan har en tjänsteman i industridepartementet åberopats för att belägga en ovilja från departementet att informera. Jag tycker det är egendomligt att herr Krönmark riktar en sådan anklagelse mot honom utan att på något sätt gjort sig underrättad om förhållandena. Jag kan försäkra herr Krönmark att den tjänstemannen inte sysslar med statliga företag; han hade inte en aning om läget vid Kalmar verkstad. Det är inte meningen att alla tjänstemän i industridepartementet skall vara informerade om de statliga företagen – vi har också andra arbetsuppgifter. Vi sysslar faktiskt i industridepartementet inte bara med statliga företag, herr Krönmark.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. granskningen av verksamheten inom statliga företag

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Svenssons i Malmö (vpk) i kammarens protokoll för den 12 februari intagna fråga, nr 66, och anförde:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har frågat mig om jag anser att verkställda granskningar av den statliga företagsamheten, bland annat den av försvarets fabriksverk bedrivna verksamheten, ger anledning till en närmare översyn av dessa företags skötsel.

Granskningen av den statliga företagsamheten sker när det gäller bolagen av deras revisorer enligt reglerna i aktiebolagslagen. Det ankommer på såväl ägaren som vederbörande bolagsstyrelse att vidta de åtgärder som revisorernas granskning kan föranleda.

I fråga om affärsverken utför riksrevisionsverket granskning av deras räkenskaper och ger anvisningar om tillämpning av gällande föreskrifter för redovisning m. m. Riksrevisionsverket gör också särskilda förvaltningsrevisioner som i stort innebär en granskning av verkens skötsel.

En sådan förvaltningsrevision har nyligen gjorts rörande förenade fabriksverken och resulterat i vissa synpunkter på målformulering och rationalitet m. m. Fabriksverken har såsom framgår av bilaga 15 till årets statsverksproposition redan genomfört rationaliseringsåtgärder på vissa områden och strukturerings- och rationaliseringsarbete pågår på andra. Jag kan också nämna att affärsverksdelegationen i november förra året tillsatte en utredning om verksamhetsinriktningen för fabriksverken.

De nu vidtagna åtgärderna i fabriksverken får självfallet inte betraktas som tillräckliga för att nå fram till önskad rationalitet. Sådana åtgärder skall vidtas kontinuerligt och hör till företagsledningens främsta uppgifter. Detta gäller också för andra statsägda företag.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Wickman för svaret.

Riksrevisionsverkets rapport från januari i år belyser översiktligt tillståndet inom förenade fabriksverken de senaste fem, sex åren. Och det måste sägas, att det inte är småsaker som där kommer fram. Stora delar av verken har sedan flera år fått sin ställning undergrävd. Dessa delar har över 1 500 anställda vilkas trygghet och framtid kan sättas på spel. Problemen väntas enligt rapporten bli bestående de närmaste åren.

Vid ett av verken har en produkt med låg lönsamhet till stor del fått undantränga en annan produkt med god lönsamhet. Vid samma verk har kylprodukter år efter år sålts med konstant förlust. Vid ett annat verk har produkter till marinen sålts med förlust, trots verkets monopol på leveranser av det slaget. Brister i redovisningsmetoden har omöjliggjort kunskap om de verkliga kostnaderna. Vid ett av de verk som gått bra har man bara sysselsatt två man med produktutveckling och bara satsat 5 000 kronor per år på bättre fackutbildning av arbetarna. I andra fall har man årligen lagt ner stora kostnader på utveckling utan att produkterna nått tillverkningsstadiet.

Fabriksverken har satsat på export av militära produkter, trots nedåtgående exporttrend och trots att det måste vara politiskt föga realistiskt att ett neutralt lands statliga vapenindustri bygger på sådana förhoppningar. Sistnämnda förhållande understryks för övrigt också i rapporten. För marknadsföring av kompenserande civil produktion arbetar endast fem anställda mot 20 för militär- och exportprodukter. Det redovisningssystem som under dessa år använts har inte medgett

*Ang. granskningen
av verksamheten
inom statliga
företag*

Tisdagen den
23 februari 1971

*Ang. granskningen
av verksamheten
inom statliga
företag*

lönsamhetsbedömningar för olika produktgrupper eller leveranser. Redovisningen har också framställt resultaten som alltför gynnsamma.

Rapporten säger att nödvändiga korrigeringar väsentligt förändrar den bild som den officiella redovisningen synes ge. Enligt rapporten har utvecklingen av civil ersättningsproduktion saknat linje och inte fått stöd i någon centralt formulerad målsättning. Härom heter det att "det kan inte sägas att de försök som gjorts hittills har varit ägnade att lägga en solid grund för en lönsam expansion på nya områden av större betydelse".

Fabriksverkens problem är inte nya. Deras verkningar har kunnat spåras åtminstone sedan 1967/68. Man frågar sig: Vilken bevakning har man i industridepartementet av de statliga företagen, när sådant kan få utvecklas ända till den kritiska punkt som nu har nåtts?

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Jag skall börja med att svara på herr Svenssons allra senaste fråga och vill då upplysa honom om att industridepartementet icke har haft med fabriksverken att göra mer än ett år. För frågor om aktioner under 1967 och 1968 är jag alltså inte rätt adressat.

Det finns emellertid en likhet mellan Kalmar verkstad och fabriksverken som det kan vara skäl att peka på i det här sammanhanget. I båda fallen gäller det företag som arbetar i en bransch där efterfrågan är avtagande, och båda företagen står därmed inför de svåra omställningsproblem som det innebär att få en ny produktsammansättning. Det är mycket lätt att säga att det borde ha gått snabbare, det borde ha varit framgångsrikare. Men det arbete som har pågått i fabriksverken efter dessa nya riktlinjer är relativt nystartat. Vi skall inte inbilla oss -- och det gäller oberoende av om vi ställer anspråk på statliga företag eller på privata -- att en sådan utveckling skall kunna ske så snabbt som vi i och för sig skulle önska.

Jag vill inte gå in i detalj på de kritiska synpunkter som riksrevisionsverket framför. Jag nämnde i mitt svar att en förvaltningsrevision är den teknik med vilken vi arbetar för att övervaka affärsverkens skötsel. Vi får tillfälle att återkomma till denna fråga också. Det kan verka tjatigt att jag gör det i det här fallet med, men jag har samma skäl nu som när det gällde KVAB, nämligen att jag inte vill uttala mig innan det fullständiga materialet föreligger. Jag har begärt in ett utlåtande av fabriksverken själva över riksrevisionsverkets synpunkter, eftersom jag tycker det är anständigt att låta det ansvariga verket självt redovisa sin policy och sin bedömning av i varje fall vissa av de anmärkningar som är framställda.

Som framgår av statsverkspropositionen -- om herr Svensson har läst den på den här punkten -- är fabriksverken i gång med ett arbete precis efter de riktlinjer som riksrevisionsverket rekommenderar. Att resultaten inte gör sig gällande inom loppet av ett eller två år beror faktiskt inte på fabriksverken utan på att verkligheten är en trögrörd materia, inte bara i Sverige.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag underskattar visst inte de speciella svårigheter som

fabriksverken med sin tillverkning och sin inriktning dras med. Men de understryker behovet av att industridepartementet inte bara låter saker och ting passera utan att man är ute i tid och på ett annat sätt än hittills följer de statliga företagen.

Kejsar Napoleon III av Frankrike, även kallad Napoleon den lille, tillämpade den administrativa tekniken att han lät de statliga företagen misskötas för att man skulle få fram en borgerlig opinion mot statlig företagsamhet. Nu tilltror jag visst inte statsrådet Wickman sådana napoleonska ambitioner, men effekten av sådana här händelser, som inträffar gång på gång, blir tyvärr densamma, nämligen att en borgerlig och reaktionär opinion får vatten på sina kvarnar.

En åtgärd som herr Wickman ganska nyligen har vidtagit inom statsföretagsamheten är även så pass säregen att den bör påtalas här. Efter vad som hänt under en följd av år i fabriksverken med den djupt bristfälliga företagsledning som där uppenbarligen har förekommit, utnämndes verkens direktör till verkställande direktör i Statsföretag AB. Han skall nu tydligen få lyckliggöra hela statsföretagsamheten med sina framstående ledaregenskaper. Jag kan inte hjälpa att jag tycker att den åtgärden är ett allvarligt administrativt klavertramp.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 16 till försvarsutskottet.

§ 6 Föredrogs och hänvisades motionen nr 1211 till lagutskottet.

§ 7 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 11–13, skatteutskottets betänkanden nr 3–6, justitieutskottets betänkanden nr 1 och 3, näringsutskottets betänkande nr 1 samt civilutskottets betänkande nr 4.

§ 8 Interpellation nr 59 ang. tidpunkten för behandling av frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAMRIN (fp), som yttrade:

Herr talman! Det är väl känt att många kommuner för närvarande brottas med svåra ekonomiska problem. Den kommunala utgiftsexpansionen har ju fortgått i snabb och accelererande takt. Finansieringen av dessa utgifter har krävt avsevärda skattehöjningar. Sedan 1960 har medelutdebiteringen för kommuner och landsting stigit från 14:63 kronor till 22:54 kronor. Kommunerna har, vilket ofta framhålls, numera en större del av samhällsutgifterna än staten.

Orsaken till de kraftiga höjningarna av utdebiteringarna är framför allt att såväl primär- som sekundärkommuner genom åren fått allt flera tunga uppgifter att ansvara för. För landstingens vidkommande har den kvalitativa och kvantitativa uppbyggnaden av sjukvården varit den tyngsta

posten. Övertagandet av huvudmannskapet för mentalvården har medfört merkostnader. För primärkommunerna har utbyggnaden av grundskolan och gymnasieskolan varit mest kostnadskrävande, men även uppgifter som vård av äldre och handikappade, bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar, kommunikationsapparaten och miljövården har medfört stora utgiftsökningar. Den rådande situationen på kreditmarknaden har nödvändiggjort en hög grad av skattefinansiering. Någon förändring i detta läge kan inte förutses.

Parallellt med utvidgningen av kommunernas arbetsuppgifter har en ökning av statsbidragen till kommunerna kommit till stånd. Detta har dock inte kunnat hindra att kommunalskatterna gått upp. De kostnadsberäkningar som gjorts då en ny verksamhet pålagts kommunerna har ofta visat sig inte hålla – därmed har statsbidragen blivit för små. Så var exempelvis fallet när landstingen övertog mentalvården.

Har man uppfattningen att skattesystemet bör ha den fördelningspolitiska effekten att spännvidden mellan olika inkomstgrupper minskar, ter det sig otillfredsställande att de skattereformer som riksdagen beslutar om till de lägre inkomsttagarnas förmån till stor del förloras i betydelse genom de kommunala skattehöjningarna. Den proportionella skatten slår ju, relativt sett, hårdare mot de lägre inkomsttagarna.

Mot den bakgrund som jag här tecknat begärde år 1969 en enhällig riksdag att regeringen skulle tillsätta en parlamentariskt förankrad utredning med uppgift att se över kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna. Någon utredning av detta slag har inte tillsatts. En utredning har däremot tillsatts för att utreda skatteutjämningsystemets framtida utformning, och den s. k. länsberedningen har i uppdrag att bereda frågor rörande den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation. Ingen av dessa utredningar har dock enligt direktiven rätt att gå in på den principiellt kanske viktigaste frågan, nämligen hur samhällets utgifter skall fördelas mellan staten och kommunerna och huruvida nödvändiga inkomstförstärkningar främst skall tas ut över stats- eller kommunalskatten.

Finansministern menar – det framgår av direktiven för skatteutjämningsrevisionen – att frågan om kostnadsfördelningen bör tas upp först när länsberedningen slutfört sitt arbete. Kommunförbundet har i en skrivelse, som överlämnades vid en uppvaktnings, riktat stark kritik mot finansministerns handläggning av denna fråga. Enligt min mening präglas finansministerns uppfattning, som den kommer till uttryck i de nyss nämnda direktiven, av bristande insikt i dessa frågors brådskande natur. Länsberedningen har att behandla många stora och svåra uppgifter. Mycket talar för att resultatet av utredningens arbete inte kommer att föreligga förrän i slutet av 1970-talet. Att en lösning av de ekonomiska fördelningsproblemen skulle kunna anstå till dess betraktar jag som uteslutet.

Mot bakgrund av vad jag har anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till herr finansministern få framställa följande frågor:

Vidhåller statsrådet sin uppfattning att frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna inte kan upptagas för behandling förrän länsberedningen slutfört sitt uppdrag?

Om så inte är fallet, vad avser statsrådet att taga för initiativ?

Nr 29

Denna anhållan bordlades.

Tisdagen den
23 februari 1971

§ 9 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 17 med förslag till lag om ändring i lagen (1969:215) med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun

Nr 21 med förslag till lag om ändring i lagen (1966:664) med vissa bestämmelser om immunitet och privilegier m. m.

§ 10 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1212 av herr *Engström m. fl.*

Nr 1213 av herr *Enlund m. fl.*

Nr 1214 av herrar *Lindkvist* och *Nordberg*

Nr 1215 av herr *Turesson* och fröken *Ljungberg*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 12 med förslag till bostadsrättslag, m. m.

Nr 1216 av herr *Börjesson* i Falköping

Nr 1217 av herr *Enlund m. fl.*

Nr 1218 av herrar *Ernulf* och *Sjöholm*

Nr 1219 av herr *Josefson* i Arrie och fru *Holmqvist*

Nr 1220 av herr *Winberg m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 14 med förslag till lag om skatterätt och länsrätt, m. m.

§ 11 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framstälts, nämligen

den 23 februari av

Nr 76 Herr *Nilsson* i Tvärålund (c) till herr finansministern om lokalisering till Umeå av kommittén för television och radio i utbildningen m. m.:

Är statsrådet beredd att, för att avhjälpa den anmärkningsvärda obalans i massmediaproduktionen som nu råder – med ca 98 procent producerade i syd- och mellansverige och bara 2 procent i Norrland – skapa förutsättningar för en utlokalisering av TRU och Sveriges Radios utbildningsavdelningsenhet till Umeå, enligt det förslag som den Sjönanderska utredningen lämnat?

Nr 77 Herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr statsministern om regeringsingripande i arbetskonflikterna inom statens och kommunernas verksamhetsområden:

Ämnar regeringen vidtaga åtgärder för att snarast möjligt få slut på pågående strejker och lockouter inom statens och kommunernas verksamhetsområden?

Nr 29

Tisdagen den
23 februari 1971

Nr 78 Herr *Johansson* i Skärstad (c) till herr inrikesministern angående sysselsättningsproblemen i Jönköpings län:

Vilka åtgärder planeras för att avhjälpa de aktualiserade sysselsättningsproblemen för i synnerhet den kvinnliga arbetskraften i Jönköpings län?

den 19 februari av

Nr 79 Herr *Söderström* (m) till herr justitieministern angående översyn av reglerna om gäldränta:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit i anledning av första lagutskottets utlåtande nr 25 år 1965 angående översyn av vissa legala räntebestämmelser?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 16.35.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert